

3 Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

Het Zeeuws Gebiedsprogramma, natuurbeheerplan, uitvoeringsprogramma landelijk gebied en het Programma Natuur vormen de basis voor ons natuur- en landbouwbeleid. Hierin staat beschreven hoe we de natuur binnen en buiten de Natura 2000-gebieden verbeteren. De uitvoering van maatregelen doen we via het Programma uitvoering landelijk gebied. Daarmee versterken we de interne uitvoeringskracht, onder andere door meer gebiedsgericht te werken.

Met het Programma Natuur en het Zeeuws Gebiedsprogramma zetten we in op een volhoudbare landbouw en een verbetering van de kwaliteit van onze natuur. Beide programma's zijn aanvullend op het bestaande landbouw- en natuurbeleid. Die richten zich op volhoudbare landbouw, natuurbescherming, -beheer en -herstel.

Landbouw

Binnen de het landbouwbeleid richten wij ons op een verbeterde zoet water beschikbaarheid, het verbeteren van de bodemkwaliteit en het verder ontwikkelen van de gewasbescherming in relatie met de functionele agrobiodiversiteit. Als wij dit samen met de sector kunnen invullen en verzilveren zal dat tegelijkertijd leiden tot het terugdringen van verliezen van veldemissies en uitspoeling (waterkwaliteit). Daarnaast zullen wij ons inspannen de keten intensiever te betrekken bij het verder ontwikkelen van dit perspectief. Verdienvermogen van de agrarische ondernemer is namelijk een onlosmakelijk onderdeel van een volhoudbare landbouw.

Natuur

De natuur in Zeeland is verweven met de verschillende Zeeuwse waardevolle landschappen. De natuur binnen deze landschappen is in kwaliteit en omvang nog niet op orde. Met name de staat van instandhouding van soorten en habitats van buitendijkse gebieden (kust- en deltawateren), delen van de duinen en het agrarisch gebied zijn matig tot zeer ongunstig. De Zeeuwse natuurmonitor laat zien dat de huidige beleidsinspanningen effect hebben. Maar een extra inspanning is noodzakelijk. We blijven daarom inzetten op:

- Het op orde houden van de basis: bescherming van de natuur en inzet op een actief natuurbeheer, faunabeheer en soortenbeleid.
- Het nakomen van de gemaakte afspraken voor natuurherstel en –ontwikkeling.
- Het benutten van kansen voor herstel van de biodiversiteit (Vogel- en Habitat Richtlijn).

Om tot echt herstel van de biodiversiteit te komen is meer nodig dan alleen bescherming van de bestaande natuur. Dat wat verdwenen is vraagt, waar mogelijk, om herstel. Binnen de wettelijke kaders onderzoeken we of we elke soort of habitat tot elke prijs in Zeeland moeten behouden, zonder afbreuk te doen aan de biodiversiteit.

Stikstof en natuurherstel

Omdat er eind 2024 en begin 2025 juridische uitspraken waren rondom stikstof hebben we een crisisteam natuurherstel en stikstof opgericht. Dit heeft eind 2025 tot een stikstofplan geleid wat in een nieuwe versie van het Zeeuws Gebiedsprogramma is/ zal worden opgenomen. Hiermee willen we in 2026 verder werken aan de opgaven voor stikstofreductie, natuurherstel, zoet water beschikbaarheid en biodiversiteit. Bij het uitvoeren van acties in 2026 zijn we afhankelijk van de koers van het nieuwe kabinet. Met het verdwijnen van het transitiefonds voor het landelijk gebied in 2024 zijn er minder middelen beschikbaar dan nodig. Het stikstofplan met bijbehorende propositie moet ons helpen financiering voor uitvoering mogelijk te maken. Samen met onze gebiedspartners, bewoners, ondernemers en toeristen. We blijven samen investeren in de aantrekkelijkheid en de beleefbaarheid van het landelijk gebied. Wij staan daarbij een integrale, brede aanpak van het landelijk gebied voor. De Zeeuwse integrale gebieden aanpak speelt daarbij een vooraanstaande rol.

De Zeeuwse Gebiedenaanpak

Deze ‘horizontale’ manier van werken is er op gericht om de top down overheidsdoelen en opgaven - die in een specifiek gebied samen komen - zo veel mogelijk af te stemmen met en te koppelen aan wensen en initiatieven van de mensen die in de gebieden wonen, werken, leven en/of ondernemen (bottom-up). Deze aanpak overstijgt dan ook eigenlijk het programma Balans in Landelijk gebied, want raakt ook ieder ander programma.

De insteek is dat stakeholders zelf een belangrijke stem en actieve rol kunnen hebben in het samen nadenken over de toekomst van hun eigen leefomgeving, het maken van concrete plannen en het uitvoeren van projecten die passen bij een gezamenlijke ambitie.

Dat samen nadenken over de toekomst vertrekt ten allen tijde vanuit de specifieke identiteit van de plek: hoe ziet deze specifieke plek er geografisch uit, welke kenmerken heeft het, wat is de historie, wat is de sociaaleconomische samenhang en welk gevoel heeft de plek. De geest van de plek – de genius loci – blijkt telkens weer een bindmiddel te zijn tussen diverse groepen inwoners, ondernemers en organisaties. Het geeft een vruchtbare basis om eigen belangen te overstijgen en na te denken over hogere doelen voor het gebied.

Nieuwe ontwikkelingen

In 2027 loopt het Natuurpact uit 2013 af. In het natuurpact is het natuurbeleid naar provincie gedecentraliseerd. In 2026 zetten wij daarom, binnen IPO verband, in om de voorbereidingen te treffen op een nieuw natuurpact. In de afgelopen jaren zijn er meer taken bijgekomen (zoals bossen) zonder middelen, en nemen de instandhoudingsdoelen toe. Ook de Natuurherstelverordening heeft in 2026 onze aandacht, zodat duidelijk is wat dit voor de provincie betekent. Tot slot werken we in 2026 aan het zoveel mogelijk beperken van de toenemende beheer- en schadelasten. Onder andere nieuwe faunabeheerplannen moeten hier aanknopingspunten voor bieden.

Speerpunten

In 2026 ligt de nadruk op het uitvoeren en gebiedsgericht werken aan maatregelen om stikstof te reduceren en natuurherstel te bevorderen. Dit doen we via het gebiedsprogramma, programma natuur en uitvoeringsprogramma landelijk gebied. Hierin hebben de uitvoering van de projecten uit het Programma Natuur en de koplopersmaatregelen, waaronder het project zoetwater Reimerswaal, uit het gebiedsprogramma een belangrijke plek. Daarnaast focussen we ons op de opgaven van de komende jaren zoals doelsturing, de natuurherstelverordening, de beperking van faunaschade, vergroting van het areaal Agrarisch Natuurbeheer en het voorbereiden op een vervolg op het natuurpact.

Beleidskader

- [Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied 2021 - 2030](#)
- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Natuurbeheerplan Zeeland](#)
- [Beheerplannen Natura2000](#)
- [Nota Natuurbeleving en -branding](#)
- [Natuurlijk genieten in Zeeland ! Nota Toegankelijkheid Zeeuwse Natuurgebieden](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Nota Grondbeleid](#)
- [Natuurrapportage Zeeland](#)
- [Actieplan behoud Zeeuwse soorten](#)

- [Plan van aanpak Exotenbestrijding](#)
- [Zeeuws Gebiedsprogramma](#)
- [Programma Natuur 1e en 2e fase](#)
- [Natuurdoelanalyses](#)

Reguliere taken

- Subsidieverlening voor natuurbeheer.
- Subsidieverlening agrarisch natuurbeheer aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert.
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die faunabeheerplannen opstelt en uitvoert.
- Het opstellen en/of actualiseren van Natura 2000 beheerplannen.
- Het verder realiseren van het Natuurwerk Zeeland.
- Uitvoering van de wettelijke taken en vergunningverlening in het kader van de omgevingswet voor gebiedsbescherming en soortenbescherming, waaronder ook het fauna- en exotenbeleid.
- Opstellen en evalueren van beleidsregels voor gebieds- en soortenbescherming.
- Integrale Kosten Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris.
- Zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering.
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.
- Rapportage aan de Minister, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen. Dit zorgt ervoor dat Zeeuwen en bezoekers aan Zeeland hier prettig kunnen wonen en werken of van kunnen genieten.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	Stand 2023	Stand 2024	Stand 2025
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	23.825	23.941	24.391

Doelindicatoren

en2,8Doel	Indicator	Stand 2024	Stand 2025	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistracten.	200	niet bekend	niet bekend	300	500
	Aandeel biologische boeren	*	2,7%	2,8%	3%	5%
	Aandeel eiwitgewassen in bouwplan	*	4,5%	4,5%	4,7%	7%
	Helft van de boeren actief met doelsturing	*	*	*	10%	50%
	Organische stof gehalte in de bodem	*	2%	2%	2%	3%
	Nieuwe Rusthoeve operationeel	*	*	*	*	in 2030

Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur. <i>De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).</i>	431	370	375	300	0
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog in te richten nieuwe natuur	619	582	580	530	0
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden.	7	7	7	7	7
Natuurbeheer	Percentage areaal waarbij instandhoudingsdoelen bereikt zijn	*	3%	3%	5%	100%
Natuurbeheer	Aantal ha agrarisch natuurbeheer	1.348	1.410	1.410	2.500	3.000
Natuurbeheer	Aantal waargenomen soorten lijst A unie	27	21	21	19	19 (alleen 19b exoten; gevestigd maar niet meer uit te roeien)
Fauna	Uitgekeerde landbouwschade	€ 2,2 miljoen	€ 3,6 miljoen	€ 3,8 miljoen	€ 3,5 miljoen	€ 1,5 miljoen
Natuurherstel	Aantal uitgevoerde natuurherstelprojecten (realisatie tov doel)	*	85%	85%	85%	100% (elk jaar bestaat de lijst uit ca 90 projecten)

* Nieuwe indicatoren waarvan geen stand in 2024 en was er geen doel voor 2025 is.

Doelstelling

Natuurontwikkeling

In het natuurpact is afgesproken met het Rijk dat provincies het Natuurnetwerk Nederland afronden in 2027. We doen dit om de biodiversiteit te verbeteren. Hierbij richten wij ons met name op de typisch Zeeuwse natuur die bestaat uit zout/brakke natuur en natuur die hoort bij het typisch Zeeuwse krek-en duingebied. De begrenzing van het natuurnetwerk en de inrichting zijn dan ook zodanig dat soorten die bij deze natuurdoelen horen er hun plek kunnen vinden.

Acties

Vrijwillige verwerving van (landbouw)gronden ten behoeve van het Natuurnetwerk Zeeland door onder andere inzet kavelruilbureau en grondbank

Starten met de verkoop van de eerste hectares ingerichte natuur.

Realisatie van resterende hectares ontwikkelingsopgave Natuurwerk Zeeland via onder andere de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) en de Subsidieregeling Grondverwerving Natuurnetwerk Zeeland (SGNZ)

- Provinciale inzet: afronden realisatie 30 hectare nieuwe natuur Smitsschorre (Axel), realiseren van 16 ha nieuwe natuur Boschkreek Axel, realiseren 20 ha nieuwe natuur Passageule. Via SKNL staat daarnaast nog ca 30 hectare op de planning.
- Provinciale inzet: voorbereiden realisatie circa 70 hectare nieuwe natuur (diverse terreinen). Via SKNL wordt daarnaast nog ca. 30 hectare voorbereid.
- Versnellen verwerving via actief benaderen van eigenaren. Via SGNZ staat ca 15 hectare op de planning.

Vervreemden door provincie verworven en ingerichte natuur

Overdragen van verworven en ingerichte gronden aan een particuliere beheerder of een terreinbeheerder. De aktes voor de daadwerkelijke vervreemding (Smitschorre) passeren naar verwachting in 2026 en volgende jaren, bij de notaris.

Doelstelling

Natuurbeheer

Het Zeeuwse natuurbeleid richt zich op het behouden en versterken van natuur en biodiversiteit in Zeeland. Dit doen we onder andere door het stimuleren en ondersteunen van eigenaren en beheerders via subsidies, het uitvoeren van soortenprojecten en het beheer van fauna en invasieve exoten. Ook werken we aan het verder integreren van natuurinclusiviteit in beleid en uitvoering en investeren we in kennisontwikkeling en monitoring.

Voor het natuurbeheer beschikt de provincie over het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Het Natuurbeheerplan Zeeland vormt hiervoor de basis en beschrijft waar de natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) liggen, welke leefgebieden en soorten centraal staan en welk natuurtype waar voorkomt. Op basis hiervan worden subsidies verstrekt voor natuurbeheer.

Het faunabeheer wordt gecoördineerd door de Faunabeheereenheid Zeeland. In het geval van schade door fauna kan onder voorwaarden een tegemoetkoming worden verstrekt. Voor het beheer en de bestrijding van invasieve exoten voeren we een Plan van Aanpak uit dat periodiek wordt geactualiseerd. Hierbij is ook ruimte voor nieuwe soorten en innovatieve bestrijdingsmethoden.

Monitoring en evaluatie zijn vaste onderdelen van de beleidscyclus. Met terreinbeheerders, soortenorganisaties en kennisinstellingen verzamelen en analyseren we data over de staat van de Zeeuwse natuur en biodiversiteit. In het Monitoringsplan Zeeland is opgenomen hoe dit wordt gedaan en welke informatie nodig is om bijvoorbeeld de natuurkwaliteit en biodiversiteit te kunnen beoordelen.

Acties

Het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) toepassen om natuurbeheer in natuurgebieden te vergoeden en aan te sturen volgens het vastgestelde beleidskader uit het Natuurbeheerplan

- Anticiperen op de stijging van de geëvalueerde SKP: budget natuurbeheer op orde brengen.
- Uitbreiden natuurgebieden, waarvoor subsidiebeschikkingen worden afgegeven, potentieel 50 – 80 hectare. Het betreft enkele (nieuwe) particuliere natuurbeheerders die zijn aangesloten bij het Natuurcollectief Zeeland, Stichting Heerlijkheden Oosterland, Unie van Bosgroepen, Staatsbosbeheer, Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten.
- Actualiseren Natuurbeheerplan Zeeland.

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) toepassen voor agrarisch natuurbeheer op landbouwgronden via het collectief Poldernatuur

- Collectief Poldernatuur Zeeland realiseert met extra rijksmiddelen een forse uitbreiding van het ANLb voor alle leefgebieden en water in de periode 2026-2028.
- Het budget uit de koplopersmaatregel Versterking Agrarisch Natuurbeheer wordt in ingezet voor meer capaciteit, uitbreiding van monitoring en aanvullend beheer. Daarnaast verkennen we de mogelijkheden voor experimenteerruimte ANB-maatregelen en aanleg van landschapselementen.
- In 2026 werken we de korte termijn ambities uit het in juni 2025 vastgestelde ambitiedocument Agrarisch Natuurbeheer Zeeland verder uit.

Bestrijding van schade veroorzaakt door beschermde soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

- In samenwerking met IPO en LVVN werken we in 2026 verder aan een transparanter en duidelijker landelijk stelsel voor jacht, beheer en schadebestrijding.
- We dragen in IPO-verband en samen met LVVN actief bij aan de Landelijke Aanpak Wolven (LAW) om het duurzaam samenleven met wolven mogelijk te maken.

- In 2026 stellen we een nieuw Faunabeheerplan Jacht & Schadebestrijding op en onderzoeken we de (on)mogelijkheden om faunabeheerplan Ree hierin op te nemen.
- In samenwerking met de Faunabeheereenheid starten we een pilot voor intensieve verjaging en bejaging van ganzen op Schouwen-Duiveland, gecombineerd met de ontwikkeling van een agrarische subsidie voor ganzenland.
- Ruimte bieden aan pilots met innovatieve, preventieve maatregelen tegen schade door faunasoorten in Zeeland.

Monitoring van natuurgebieden volgens landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan 'Monitoring natuur en biodiversiteit'

- Opstellen monitoringsplan Zeeland Breed, inclusief monitoring van abiotische factoren, met een horizon tot 2032.
- Ontwikkelen van specifieke monitoringsplannen voor de Natura 2000-gebieden waarvoor de Provincie Zeeland verantwoordelijk is.

Aanpak van invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer

- We voeren in 2026 bestrijdingsacties uit van de Aziatische hoornaar en de Rosse stekelstaart.
- We laten een onderzoek uitvoeren naar effectieve bestrijdingsmethoden voor watercrassula en gele bieslelie. Daarnaast inventariseren we mogelijke nieuwe onderzoekslijnen in samenwerking met kennisinstellingen.
- Het exotendossier blijft dynamisch, zo kunnen er nieuwe invasieve exoten in Zeeland gemeld worden. Deze soorten worden direct geëlimineerd.
- We organiseren in minimaal drie bijeenkomsten van de provinciale werkgroep Invasieve Exoten, gericht op kennisuitwisseling en participatie met overheden, terreinbeheerders en andere belanghebbenden.
- We actualiseren en publiceren het Plan van Aanpak Exotenbestrijding voor de Provincie Zeeland.

Actueel houden van N2000 beheerplannen

- Publicatie van het definitieve beheerplan Manteling van Walcheren na goedkeuring door het ministerie van I&W.
- Opstarten van het proces voor het nieuwe beheerplan Zwin en Kievittpolder, met als doel vaststelling eind 2026.
- Rijkswaterstaat werkt aan nieuwe beheerplannen voor de Deltawateren. Voor enkele plannen is de nota Reikwijdte en Detailniveau al gepubliceerd. De afronding van het totale proces staat gepland voor 2028.

Uitwerken van bijzondere onderwerpen via onder andere beleidsregels activiteiten binnen N2000

- Vaststellen van beleidsregels voor proceswater en tarra, inclusief een doorkijk naar de toekomst.
- Vaststellen van het toekomstperspectief voor het snijden van zeegroenten.
- Vaststellen van nieuw beleid voor het beroepsmatig rapen van schelpdieren.
- Opstellen van kokkelbeleid voor Zeeland.

Voeren van actief soortenbeleid via onder andere realisatie van projecten

- Uitvoering van maatregelen via projecten, onderzoek en het delen van kennis en praktijkervaring.
- Opzetten van een project voor breder gebruik van autochtoon plantmateriaal i.s.m. kwekers.
- Start van het meerjarige bloemdijkenproject (na goedkeuring EU-bijdrage), met focus op inzet van begrazing.
- Verkenning van mogelijkheden voor maatregelen ten behoeve van de levendbarende hagedis op dijken, in samenwerking met HAS-studenten.
- Onderzoek en uitvoering van maatregelen voor boerenlandvogels (zoals patrijs) en kustbroedvogels (zoals scholekster, visdief en grote stern).

Doelstelling

Natuurherstel

Voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, moeten herstelmaatregelen getroffen worden in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten). Deze maatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Gezien de uitkomsten van natuurdoelanalyses, de maatschappelijke discussie rond het stikstofdossier en de afstand tot het doelbereik vraagt dit in ieder geval een voortzetting van de focus op natuurherstel.

Acties

Uitvoeren van natuurherstelmaatregelen in of nabij Natura2000-gebieden zoals vastgelegd in de (ontwerp) Natura 2000-beheerplannen en Natuurdoelanalyses

- Uitvoeren van de natuurherstelmaatregelen en maatregelen uit het programma natuur.
- Bestrijden exoten in diverse natuurgebieden.
- Maatregelen treffen om de waterhuishouding in diverse natuurgebieden te verbeteren.
- Aanvullend maaibeheer en begrazing in diverse natuurgebieden.
- Maatregelen treffen ter bevordering van het broedsucces.

Uitvoeren van nazorgprojecten in of nabij Natura 2000-gebieden na de uitvoering van herstelmaatregelen

Verlenen van nazorg na verwerving en inrichting van gronden voor het Natuurnetwerk Zeeland. Dit zijn projecten die voorkomen uit gewenste aanpassingen, bijvoorbeeld als een systeem niet werkt zoals verwacht werd.

Uitvoeren maatregelenpakketten uit het Zeeuwse gebiedsprogramma, startende met de koploperprojecten

Starten met de uitvoering van maatregelen uit het gebiedsprogramma. In 2024, 2025 en 2026 worden de koplopermaatregelen uitgevoerd:

- Cursus en coaching bodemverbetering (technische inhoudelijke coaching op bodemverbetering).
- Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) aanpak uitwerken, Biodiversiteitsmonitoring Akkerbouw Zuidwestelijke Delta.
- Ontwikkelen regionale keten eiwit- en biobased teelten en stimuleren eiwit-en biobased teelten in Grenspark Groot Saeftinghe.
- Uitwerken stimuleringsplan biologische landbouw.
- Groenbeheer openbare ruimte.
- Slim real-time meetnetwerk.
- Regelbare drainage.
- Plaatsen van zoet / zout stuw en aanpassing systeem.
- Erfplus.
- Opleiden veldcoördinatoren.

Opzetten en uitbouwen van gebiedenaanpak

- Verder implementeren van de integrale aanpak in de vijf aangewezen gebieden, inclusief het uitwerken van gebiedsplannen met een dynamische uitvoeringsagenda.
- Verkennen op welke andere gebieden/opgaven en netwerken de Zeeuwse aanpak een bijdrage kan leveren.
- Onderzoeken in welke andere gebieden een gebiedenaanpak uitgerold kan worden.

Opstellen en uitwerken van Natuurdoelanalyses

In 2026 wordt gewerkt aan de laatste projecten van de 1e fase van programma natuur. Alle beschikbare middelen zullen naar verwachting worden opgemaakt. Voor 2026 wordt daarnaast gewerkt aan de 2e fase programma natuur waarbij prioriteit wordt gegeven aan de maatregelen in de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren. Dit zijn gebieden met de hoogste prioriteit voor de natuurherstelprojecten. Daarnaast zullen projecten worden uitgevoerd in de Yerseke en Kapelse Moer, de Grevelingen, De drie Kreken, de Oosterschelde, de Westerschelde en Seaftinghe en Zwin en Kievittenspolder. Het zijn diverse natuurherstelprojecten zoals het aanbrengen van meer dynamiek in de duingebieden, de bestrijding van exoten, het treffen van hydrologische maatregelen. Daarnaast wordt extra onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld de begrazingsdynamiek in de duinen, de kwaliteit van de eikenbossen in de manteling van Walcheren en de hydrologische condities.

Uitvoeren projecten en onderzoeken uit het Programma Natuur

- Starten met uitvoering SPUK 2 van het programma natuur.
- Uitvoeren van resterende maatregelen van SPUK 1. Hierbij gaat het om kwaliteitsverbetering binnen bestaande N2000 gebieden en daarnaast maatregelen buiten bestaande natuur zoals groen blauwe dooradering of maatregelen om het natuurnetwerk Zeeland te versterken. Hydrologische maatregelen, versnelling van verwerving en inrichting, aandacht voor de gebieden rondom natuurgebieden en verbinding tussen gebieden hebben hierbij onder andere de aandacht.

De planning van uitvoering wordt jaarlijks door GS vastgesteld. Een uitputtende lijst van maatregelen is onderdeel van de aanvraag Programma Natuur. Conform die lijst wordt de uitvoering vormgegeven.

Doelstelling

Natuurbeleving, -verbreding en -verbinding

We gaan de natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken. Dit doen we door een betere spreiding van bezoekers over de natuurgebieden in Zeeland. Daarbij houden we rekening met de kwetsbaarheid van gebieden en natuurwaarden. Ook zoeken we naar verbindingen tussen mens en natuur en werken we toe naar een natuur-inclusieve samenleving.

Acties

Realiseren 90% toegankelijkheid en/of beleefbaarheid van natuurgebieden

- Toekennen van openstellingsbijdragen aan terreinbeheerders voor de gebieden die toegankelijk en/of beleefbaar zijn.
- Monitoren via jaargesprekken met beheerders of 90% van de gebieden op die manier beleefbaar of toegankelijk is.
- Realiseren van fysieke maatregelen om te voorzien in de beleefbaarheid van natuurgebieden. Entrepunten rond de Oosterschelde zijn daarvan een voorbeeld.

In 2026 wordt de huidige openstelling gecontinueerd en wordt bij nieuwe gebieden de toegankelijkheid en/of beleefbaarheid geborgd middels de openstellingsbijdrage.

- Bijdragen aan projecten rond beleefbaarheid via de uitbouw van het Geopark en de IKS subsidie voor het Nationaal Park Oosterschelde en de Zeeuwse Natuur.

In de praktijk brengen van de ontwikkelde brandingstrategie, samen met natuur- en toeristisch-recreatieve organisaties

- Versterken van de toegankelijkheid en beleefbaarheid van de Zeeuwse natuur via bestaande samenwerkingsverbanden, zoals "de Zeeuwse Natuur", Geopark of gebiedenbeleid.
- Inzetten op promotie van natuur en landschap in Zeeland via team Zeeland Marketing (zeelandvisit.com) en het kernteam Toeristisch Zeeland, de social media kanalen van de Provincie en de Zeeuwse natuurorganisaties.

- Natuurbeleving aanmoedigen in die gebieden in Zeeland die meer bezoekers kunnen gebruiken (spreiding van bezoekers in tijd en ruimte over Zeeland) via marketingcampagnes, natuuractiviteiten en excursies. De ontwikkelde brandingstrategie wordt hierbij als uitgangspunt genomen.

Vormgeven van UNESCO Geopark status

Verder vormgeven aan de status Geopark door gebieden voor inwoners en bezoekers beter zichtbaar te maken. We doen dat onder andere door:

- Het ontwikkelen van algemene communicatiematerialen.
- Het organiseren van partnerbijeenkomsten, themabijeenkomsten, werkgroepbijeenkomsten.
- Informatievoorziening aan de Zeeuwse geosites (UNESCO erkende plekken), educatief materiaal en beleefobjecten om zo integraal het verhaal van ontstaan, natuur en de mens daar te vertellen. Dit gezamenlijk met de beheerende organisaties.
- Het realiseren van een entreepunt met thema getij langs de Oosterschelde nabij de stormvloedkering.
- Cofinanciering van de officiële Geopark onthaalpoorten in Zeeland (Terra Maris, Watersnoodmuseum) om echt als onthaalpoort te kunnen gaan fungeren.
- Uitrol van twee lespakketten voor basisonderwijs via de Zeeuwse NME centra en de Zeeuwse scouting verenigingen gericht op Geopark en SDG's.
- Het voorzien van het bestaande wandel- en fietsnetwerk van het UNESCO keurmerk.
- Het verzorgen bijscholingscursussen voor bestaande gidsen van partnerorganisaties.

Via bestaande organisatievormen, zoals gebiedenbeleid of instellingen, betrekken van bewoners en vrijwilligers bij de natuur

- Bewoners en toeristen betrekken via de reguliere subsidies aan Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Terreinbeheerders en Nationaal Park Oosterschelde. Dit gebeurt onder meer via gastheerschappen van het Nationaal Park Oosterschelde of projecten op boerenerven via SLZ.
- Invullen van het project Erfplus via het NPLG.
- Vormgeven aan het gebiedenbeleid. Het doel hierbij is om zoveel mogelijk bewoners en andere belanghebbenden erbij te betrekken. Het gebiedenbeleid wordt gebruikt om de koplopersprojecten uit het gebiedsprogramma en projecten uit het programma natuur uit te voeren.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en de Zeeuwse Natuur bij hun taken

Financieel ondersteunen van De Zeeuwse Natuur en Stichting Landschapsbeheer Zeeland via de integrale kostensubsidie. Het Nationaal Park Oosterschelde krijgt jaarlijks een financiële provinciale bijdrage om hun bestedingenplan te kunnen uitvoeren. Daarnaast levert de Provincie capaciteit aan het Nationaal Park Oosterschelde (secretariaat). Binnen de IKS/jaarlijkse subsidie dienen deze organisaties provinciale doelen, zoals natuurbeleving, versterking van biodiversiteit, educatie en landschapsbeheer en -onderhoud.

Invulling geven aan de agenda Natuurinclusief

- Gesprekken voeren met externe stakeholders over kansen en ambities om van onderop te werken aan een natuurinclusieve samenleving. We doen dit aan de hand van de Kansenkaart Natuurinclusief Zeeland. Deze gesprekken resulteren in een gezamenlijk ambitiedocument of een advies aan GS.
- Uitkomsten van gesprekken implementeren. Daarbij wordt, waar mogelijk, aansluiting gezocht bij landelijke initiatieven voortvloeiende uit de Agenda Natuurinclusief 2.0.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw. Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het GLB/NSP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron. De beleidsmatige basis is ons Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied. Dit programma is in 2025 herijkt en bevat de concrete doelen en acties van ons landbouwbeleid met een looptijd tot 2030.

De indicatoren:

- In 2030 de Nieuwe Rusthoeve operationeel.
- In 2050 het gehalte organische stof in de bodem verhoogd tot 3%.
- In 2030 is de helft van de Zeeuwse boeren actief bezig met doelsturing.
- In 2030 is het aandeel eiwitgewassen gestegen tot 7%.
- In 2030 is het aandeel biologische boeren gestegen tot 5%.

Acties

Ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van functionele agrobiodiversiteit

Het versterken van biodiversiteit in het landelijk gebied is essentieel voor een toekomstbestendige landbouw, een robuust ecosysteem en het behalen van klimaat- en waterdoelen. Functionele agrarische biodiversiteit (FAB) richt zich op het bevorderen van natuurlijke processen die landbouw ondersteunen en tegelijkertijd bijdragen aan maatschappelijke opgaven zoals waterkwaliteit, bodemgezondheid en klimaatadaptatie.

Drie sporen staan hierin centraal: agrarisch natuurbeheer, groenblauwe dooradering en natuurinclusieve landbouw. Via agrarisch natuurbeheer worden concrete maatregelen uitgevoerd op landbouwgrond, zoals bloemrijke akkerranden, vogelakkers of het beheer van dijken en poelen, gericht op behoud van soorten en versterking van de ecologische kwaliteit. Groenblauwe dooradering, bestaande uit kleine landschapselementen als hagen, sloten, kruidenrijke bermen en houtwallen, verbindt natuurgebieden en maakt het landschap leefbaarder voor planten, dieren én mensen. Natuurinclusieve landbouw integreert biodiversiteit in teeltplannen en bedrijfsvoering, bijvoorbeeld via stroteelt, agroforestry of natuurvriendelijk slootbeheer.

Met deze aanpak werkt Zeeland aan een veerkrachtig platteland waar natuur en landbouw elkaar versterken. De Provincie zet hierbij in op gebiedsgerichte samenwerking, kennisdeling en het benutten van Europese en nationale middelen, zodat agrariërs een volwaardige rol kunnen vervullen als beheerder van het landschap.

Activiteiten in 2026:

- Ondersteunen van ten minste twee initiatieven waarbij het herstel en beter benutten van (functionele) agrobiodiversiteit centraal staat. Dit in nauwe samenwerking met natuur en agrarische organisaties.
- Inzicht krijgen in de huidige status (nul punt) van (functionele) agrobiodiversiteit in Zeeland, dit om de jaarlijkse voortgang bij te houden.
- Stimuleren van minimaal 1 campagne welke (functionele) agrobiodiversiteits landbouwpraktijken bevordert.

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op voedselzekerheid

De landbouw- en voedselsector speelt een belangrijke rol in Nederland en is van bijzonder belang voor Zeeland, als grootste akkerbouwprovincie van Nederland. Deze sector vormt het karakter van ons (cultuur)landschap, levert voedsel, uitgangsmateriaal, planten en biobased grondstoffen, en draagt bij aan agrarisch natuurbeheer. Daarnaast versterkt zij de sociale samenhang in landelijke gebieden en heeft zij een aanzienlijke economische waarde. Provincies zetten zich in om vanuit deze sector een positieve bijdrage te leveren aan de economie, het landschap, de samenleving en het welzijn van mensen.

De behoefte is om - aansluitend op de landelijke Interprovinciale toekomstvisie voor voedsel en de visie van het Rijk - een Zeeuwse voedselstrategie op te stellen, waarbij ingegaan wordt op thema's als; voedsel uit de regio, voedselverwerkende industrie, Zeeland als proeftuin, gezond eten door inwoners en minimalisering van verspilling.

Activiteit in 2026

- Ontwikkelen van een Zeeuwse voedselvisie- en strategie, inclusief een infographic over de Zeeuwse ambities in het kader van voedsel.

Ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

In Zeeland wordt actief gezocht naar manieren om de kwaliteit van landbouwbodems te behouden en te verbeteren. Verbetering en verhoging van het organische stofgehalte is daarbij cruciaal vanwege de invloed op bodemleven, structuur en chemie. Daarnaast kunnen alternatieve bewerkingstechnieken en lichtere machines bodemverdichting tegengaan.

Het bevorderen van het organische stofgehalte versterkt de bodemkwaliteit en draagt bij aan betere water- en nutriëntenhuishouding. Dit biedt niet alleen ecologische voordelen, maar ook economische kansen via nieuwe verdienmodellen, zoals koolstofcertificering. Regeneratieve landbouw draagt bij aan een vitale, vruchtbare bodem en een weerbare teelt met minder chemische input, wat essentieel is voor duurzame voedselproductie in Zeeland. Voor de stimulering van koolstofopslag in de bodem en nauwere samenwerking met andere instrumenten zoals doelsturing/KPI's en contracten voor koolstofvastlegging hebben we meerdere koplopermaatregelen in het Zeeuws Gebiedsprogramma opgenomen. Ook zullen we de totstandkoming van één of meerdere compostcoöperaties in Zeeland gaan verkennen met een initiatief als Agricycling.

Ondanks dat we inmiddels veel kennis hebben over de bodem, blijven er vragen bestaan. Het inzetten op kennisopbouw en -verspreiding op het gebied van bodem in de agrarische sector blijft hierdoor uiterst belangrijk.

Activiteiten:

- In 2026 actief uitvoeren van twee initiatieven op het gebied van regeneratieve landbouw, in samenwerking met organisaties als ZLTO, Proefboerderij Rusthoeve en FarmPlus.
- In 2026 tenminste één project ten behoeve van stimulering KPI/doelsturing in relatie tot het verbeteren van het organische stofgehalte in de bodem.
- In 2026 ondersteuning van minimaal twee initiatieven op het vlak van kennisopbouw en -verspreiding van bodemverbetering.

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

Zeeland is een Provincie met sterke agrarische ketens (onder andere aardappelen, uien, suikerbieten, eiwitgewassen en biobased gewassen), waar vaak alle schakels van de ketens van aanwezig zijn (van de veredeling, de agrarische producent, de collecteur en de verwerker tot aan de eindconsument/retail). Voor de agrarische sector zijn deze ketens van groot belang om een goed verdienmodel te behouden en afspraken over de afzet van de teelten te garanderen. We stimuleren daarom ketenontwikkeling en nieuwe innovaties om de keten te verbeteren.

Tevens werken veel agrariërs naast deze agrarische ketens ook aan multifunctionele landbouw. Korte ketens wordt vaak als onderdeel gezien van multifunctionele landbouw. Hieronder worden diverse nevenactiviteiten van agrariërs naast de reguliere bedrijfsvoering verstaan. De Europese definitie van een korte keten luidt als volgt; 'geen of maximaal één ketenpartij tussen de landbouwpartij en de consument aanwezig'. Voorbeelden van deze nevenactiviteiten zijn directe/huis-aan-huis verkoop, verkoopautomaten- of stallen en boerderijwinkels.

Eiwittransitie is de overgang van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten, met name wat mensen eten en drinken. Samen met de andere Nederlandse provincies kijken naar ondersteuning van keteninitiatieven op landelijk niveau en de ondersteuning van netwerken die daaraan bijdragen via het Interprovinciaal Eiwitnetwerk NL. Tevens blijven we de kansen verkennen via de Protein Delta Zeeland (de Zeeuwse ambitie voor eiwittransitie) en Zeeuwse en Europese subsidieopenstellingen. Cross-sectorale ketensamenwerking voor eiwitketens zou nog meer gestimuleerd kunnen worden. Daarom zetten we expliciet in op één project per jaar voor de ketenontwikkeling van eiwitgewassen met als doel de afzet te bevorderen.

Activiteiten in 2026:

- Ondersteunen van ten minste twee initiatieven, waarbij het ontwikkelen van nieuwe ketens (of het verbeteren van ketensamenwerking) centraal staat. We doen dit o.a. samen met diverse ketenorganisaties en het K&I-netwerk FoodDelta Zeeland.
- Minimaal twee initiatieven per jaar voor biobased teelten, met minimaal één project in het kader van ketenontwikkeling.
- Minimaal twee initiatieven per jaar die zich richten op de ontwikkelingen van de eiwittransitie voor humane consumptie, waarvan minimaal één initiatief dat zich richt op ketenontwikkeling voor eiwitgewassen (afzetbevordering).

Ondersteunen van initiatieven die zich richten op de doelstellingen voor de biologische sector

De biologische sector is in Zeeland goed georganiseerd maar de ontwikkeling van het areaal biologische landbouw loopt achter op het landelijke gemiddelde. Middels subsidieopenstellingen als het NSP en de koplopermaatregelen binnen het NPLG ondersteunen we innovatie voor de biologische sector. We zoeken daarbij ook naar koppelingen met het landelijke stimuleringsbeleid, waaronder de verwachte regelingen voor het ontwikkelen van biologische regio's (Bioregio's) en innovatieve programma's van het Ministerie van LNVN (onder andere als onderdeel van het Actieprogramma Biologisch).

Activiteit:

- Ondersteunen van ten minste twee initiatieven die bijdragen aan de (door)ontwikkeling van de biologische sector, mede in samenwerking met/ op initiatief van de ketenregisseur biologische landbouw.

Ondersteunen van programma's ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

De Zeeuwse landbouwsector staat bekend om haar innovatiekracht en ondernemerschap. Om ook in de toekomst economisch en ecologisch vitaal te blijven, is verdere ontwikkeling naar een volhoudbare bedrijfsvoering noodzakelijk. De provincie ondersteunt agrariërs actief bij deze transitie, met nadruk op de thema's bodem, water en biodiversiteit.

Kennisontwikkeling en -deling spelen hierin een sleutelrol. Proefboerderij De Rusthoeve fungeert als praktijkgericht kenniscentrum, waar onderzoek, experimenten en demonstraties plaatsvinden op het gebied van onder meer gewasdiversificatie, bodembeheer en duurzame teeltsystemen. Nieuwe, bij Zeeland passende gewassen en teelten, bijvoorbeeld voor biobased toepassingen, worden hier getest en doorontwikkeld.

De provincie zet in op het stimuleren van innovaties die bijdragen aan de klimaat- en milieudoelen, en zorgt dat kennis en toepassingen toegankelijk zijn voor een brede groep ondernemers. Zo bouwen we samen aan een veerkrachtige, toekomstgerichte landbouwsector in Zeeland.

Activiteiten in 2026:

- Ondersteunen van minimaal twee projecten op het gebied kennis en innovatie in de agrarische sector door middel van het openstellen van subsidieregelingen in het kader van het GLB/NSP.
- Start uitvoering project 'de Nieuwe Rusthoeve'.

Doelsturing

In Zeeland hebben we de afgelopen jaren een pilot uitgevoerd naar de implementatie van kritische prestatie indicatoren voor de landbouwsector in het kader van het project Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw Zuidwestelijke Delta. In het Zeeuws Gebiedsprogramma zetten we de implementatie van doelsturing en KPI's in Zeeland voort en werken we er naartoe dat een groot deel van de agrariërs in Zeeland wordt beloond voor hun maatschappelijke prestaties middels een gedragen systematiek door overheden, vertegenwoordigers, banken en ketenpartijen.

Activiteiten in 2026:

- Ondersteunen van ten minste twee projecten op het gebied van doelsturing en KPI's voor de Zeeuwse akkerbouw, waarvan ten minste één project met de focus op ketensamenwerking gericht op Zeeuwse gewassen.

Doelstelling

Natuurbescherming

De provincie is vanuit de Omgevingswet het bevoegde gezag voor natuurbescherming, met als doel de aanwezige gebieden en soorten te beschermen op grond van wet- en regelgeving. Een belangrijk instrument daarbij is het verlenen van omgevingsvergunningen in het kader van:

- Gebiedsbescherming (Natura 2000-gebieden en stikstof).
- Soortenbescherming (ruimtelijke ingrepen en schadebestrijding).
- Maatwerkvoorschriften herplantplicht houtopstanden.

Acties

Jaarlijks samen met de RUD een handavingsuitvoeringsprogramma (zowel n 2000 als soorten) opstellen met de speerpunten voor het komende jaar

Provincie en RUD maken samen jaarlijks een handavings- en uitvoeringsplan, daarin komen onze speerpunten. De RUD maakt vervolgens een HUP in samenwerking met de groene toezicht houdende organisaties. Hierin worden concrete uitvoeringsacties aan speerpunten gekoppeld.

De RUD heeft hierbij het voortouw. Medio augustus komen partijen bij elkaar voor het jaarplan 2026.

Het is door non-compatibiliteit met de browser niet mogelijk om het uitvoeringsprogramma 2025 en het HUP 2025 in te voegen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2026
Lasten	
030103 Natuurherstel	24.824
030105 Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.508
030106 Een volhoudbare landbouw	1.665
030107 Natuurbeheer	19.056
030108 Natuurontwikkeling	3.772
030109 Natuurbescherming	255
039999 Ambtelijke inzet	5.373
Totaal Lasten	58.451
Baten	
030103 Natuurherstel	16.571
030107 Natuurbeheer	52
030108 Natuurontwikkeling	1.165
030109 Natuurbescherming	344
Totaal Baten	18.132
Totaal begrote baten en lasten	-40.319
Onttrekkingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	-5.212
Toevoegingen	
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	83
Totaal begrote reserves	5.128
Totaal begroot	-35.191